

РЕЦЕНЗИЯ

от проф. д-р Иванка Данева - Нов български университет, гр. София,
професионално направление 3.8. „Икономика”, научна специалност 05.02.05.
„Финанси, парично обръщение, кредит и застраховка”

Относно: присъждане на образователна и научна степен „доктор” в област на висше образование 3. Социални, стопански и правни науки; професионално направление 3.8. Икономика; научна специалност 05.02.05. „Финанси, парично обръщение, кредит и застраховка” в УНСС

Основание за представяне на рецензията: Заповед № 351/17.02.2021 год. на Заместник ректора по научно-изследователската и международна дейност на УНСС за утвърждаване на състав на научно жури за провеждане на заседание за защита на дисертационен труд и решение на Научното жури от 22.02.2021 година.

Автор: Теодора Петрова Христова-редовен докторант в УНСС

Тема на дисертационния труд: „Финансиране на здравното осигуряване в България – проблеми, тенденции и насоки за усъвършенстване”

Научен ръководител: проф.д-р Богомил Манов

Кратка информация за участника в процедурата

Дисертант Теодора Христова завършва средното си образование в ГПНЕ „Гьоте”- Гимназия с преподаване на немски език, гр. Бургас. Образователно квалификационна степен бакалавър придобива в Технически Университет- София (2015г.), а магистърска образователно-квалификационна степен по специалност “Финанси“ завършва успешно в УНСС – София през 2017 година. От 2018 г. до март 2021 г. е редовен докторант към катедра „Финанси“, УНСС – София, научна специалност 05.02.05. „Финанси, парично обръщение, кредит и застраховка”.

Позициите, които заема докторант Христова в кариерното си развитие включват сътрудник по събиране на просрочени вземания, преподавател по немски език, отчетник финанси. Понастоящем Христова е финансов мениджър към строителна фирма.

Тя притежава: Удостоверение за професионално обучение - Модул ТРЗ и Личен състав, специалност: Оперативно счетоводство; Сертификат за проведено обучение на тема: „Централизираната Автоматизирана информационна система „Електронни

обществени поръчки“ (ЦАИС ЕОП)“ (2020г.); Сертификат за преминало онлайн обучение на тема: „ЦАИС ЕОП- за изпълнители на Обществени поръчки“ (2020г.).

Владее немски и английски език.

1. Обща характеристика на представения дисертационен труд

Дисертационният труд е в обем от 277 с. , който е разпределен, както следва: въведение – 7 с.; три глави – 194 с., в това число 18 таблици и 15 фигури и графики; заключение – 3 с.; библиография – 18 с., съдържаща 182 заглавия, от които 60 литературни източници / 11 на български език и 60 на чужди езици/ и 122 интернет източници; приложения 44 страници.

В структурно отношение разработения проект на дисертационен труд следва възприетата от академичната общост концептуална схема на този вид докторско изследване.

Въведението обосновава актуалността на изследването, неговите обект и предмет, а също и очертава авторските теза и хипотези. Обектът на изследване е системата за финансиране на здравното осигуряване в България, а предмет са проблемите, тенденциите и насоките за усъвършенстване на модела на финансиране на здравното осигуряване в нашата страна. Изследователската теза, че финансирането на здравното осигуряване е възможно да се реформира чрез комплекс от мерки, отнасящи се до страните в осигурителния процес (осигурителен фонд, осигурени лица, осигурители, застрахователни дружества, доставчици на здравни услуги и продукти), представлява интерес в теоретико-приложен аспект.

Основната цел на изследването е предлагане на „комплекс от насоки за усъвършенстване на модела на финансиране на здравното осигуряване, които да допринесат за подобряване на финансовата ефективност и устойчивост на функциониране на системат в краткосрочен прогнозен период до 2025 година“. Ясно са формулирани изследователските задачи, обхвата и методологията на изследването, а също и информационното му обезпечаване.

Първа глава е посветена на теоретичните постановки и развитието на финансовите модели в здравноосигурителната система, направен е преглед на съществуващите модели на финансова организация на тази част от социалноосигурителната система в страни от Европейския съюз. Въз основа на анализ на демографски и социалноикономически

фактори във втора глава са очертани тенденции в развитието на здравното осигуряване в нашата страна. Трета глава е посветена на аргументирани с прогнози направления на усъвършенстване на модела на финансова организация на здравното осигуряване в България като е представен организационен механизъм на три сценария, осъществен е сравнителен и SWOT анализ между симулативните сценарии и са направени обосновани заключения.

Това дефинира дисертационния труд като актуално и значимо за обществото изследване, с конкретни научно-теоретични и приложни резултати, потвърдени с апробирането на конкретен методологически инструментариум за идентифициране на проблемните аспекти, особеностите на типовете финансиране и възможностите за преодоляване на неблагоприятни бъдещи тенденции в здравноосигурителната сфера в България.

2. Оценка на получените научни и научно-приложни резултати

Изследователските постижения на докторанта в научно-методологичен и приложен аспект, представени взаимнообвързано и в логическа подреденост обхващат:

На първо място, задълбоченото представяне на теоретичните позиции на водещи изследователи, в чиито изследователски фокус попадат здравното осигуряване и в частност моделите на неговата финансова организация в развитие. Докторантът отделя специално внимание на взаимовръзката теоретичен подход-теория-модел и на различни тези, обосноваващи модела на финансиране на здравното осигуряване в съвременните условия на нарастващи разходи за здравеопазване. Приносен момент има осъществения преглед на възприетите в отделни държави-членки на Европейския съюз модели на финансова организация на здравноосигурителния сектор, като са очертани варианти на прилаганите модели, основните им характеристики, наличието на функционална симбиоза между публично и допълнително осигуряване, задължителност и доброволност на участието, разнообразие в източниците на финансиране, отчитане на относително високият размер на определени разходи за здраве в общия размер на разходите за здравеопазване.

На второ място, докторантът извършва детайлен и задълбочен анализ на съществуващите финансови проблеми и на тенденциите при финансиране на здравното осигуряване в България. Анализът обхваща основни групи фактори – демографски и социално-икономически и е подкрепен със статистически данни по представителни

показатели, очертаващи неблагоприятното им изменение, което заедно с нормативни решения и други организационни фактори резултира в нарастващата необходимост от обосновани решения на различни равнища на управление. Придържайки се към целта и очертаните хипотези в проекта на дисертация, докторантът разкрива специфичните финансови проблеми и тенденции, свързани с финансирането на публичното задължително здравно осигуряване в България. Посочени са основни предпоставки за финансовия дисбаланс в него. На този фон се споделя тезата за изоставането на българската здравноосигурителна система от наблюдаващата се тенденция в света „за увеличаване значението на алтернативни схеми за финансиране на здравеопазването”. В тази своя част, а и в други не се открояват ясно отличията в принципите на осъществяване на осигуряването и застраховането. Освен това би следвало т.нар. частно здравно осигуряване да се характеризира от гледна точка на извършващите го частно-правни субекти и от гледна точка на страните в него. Осъществен е кратък анализ на редица фактори, които не са непосредствено дефинирани от финансовия механизъм в здравеопазването – обезпечеността с работна сила и единната информационна система, която на свой ред е водеща за въвеждането на е-здравеопазване. Аргументирано е твърдението за необходимостта от задълбочен анализ преди въвеждането на електронизация като предпоставка за прогнозиране на неговата ефективност.

На *трето място*, оценяваните практико-приложни резултати на докторския труд се откриват в две направления. От една страна, в контекста на тематиката и поставяйки тежестта върху оценката на ефективността при избор на прилагана система на финансова организация на здравноосигурителния модел, докторантът разработва и апробира методология, съдържаща конкретни принципи и модел за провеждане на интересно емпирично изследване с данни за периода 2010-2020 година. За обработване на информацията е използван подходящ статистически софтуер. Вследствие прилагането на модела са получени единадесет класации на здравноосигурителните системи в Европейския съюз, очертаващи държавите, изследването на които в сферата на здравно осигуряване заслужава особено внимание. От друга страна, реализираните симулации за промяна на финансовия модел в нашата страна и осъществените сравнителен и SWOT анализи водят до обосновани конкретни предложения за промяна на модела на финансиране на здравното осигуряване, които да доведат до финансовата му стабилност и

устойчивост. Предложенията се отнасят до преобладаващите негови функционални и организационни аспекти: източници на финансиране и цялостен финансов модел, организационен модел, законова база, е-здравеопазване и други.

Докторантът извършва целенасочено и специализирано проучване на финансирането на здравното осигуряване предимно в европейска икономическа и политическа среда и в България като въз основа на разработен и доказано работещ методически инструментариум осъществява емпирично изследване на поставения обществено значим проблем, което позволява да се реализират поставените цел и задачи, да се защитят и докажат хипотезите. В тази своя част изследването в дисертационния труд е насочено към запълване на изследователски дефицит в рамките на поставения обществено значим проблем.

3. Оценка на научните и научно-приложни приноси

Съдържанието на дисертационния труд и изследователските резултати в него, реализирани от докторант Христова, убедително доказват неговата приложимост. В тази връзка са и следните по-важни приносни моменти:

Първо, към допълването и обогатяването на теоретико-концептуалните рамки при изследване на финансирането на здравното осигуряване са относими систематизацията и анализа на функциониращите в Европейския съюз финансови здравноосигурителни модели, въз основа на които са изведени водещите характеристики.

Второ, детайлно са представени и анализирани на емпирично ниво основни проблеми на финансирането и финансовата организация на здравното осигуряване в нашата страна, представляващо основа за разкриване на тенденции и систематизиране на обуславящите ги фактори, при което са направени логични изводи и обобщения.

Трето, с подчертан методологически характер е опита на докторанта да разработи модел за оценка на ефективността на функциониращите в Европейския съюз здравноосигурителни модели и осъществяването на класификация на страните въз основа на статистически данни за периода 2010-2020 година.

Четвърто, с ясно открит приложен характер са констатациите, направени в резултат на емпиричната симулация на три отделни сценария и задълбоченото разкриване на последиците от прилагането на всеки един от тях. Убедително е аргументиран сценария,

който би резултирал до финансова утойчивост на финансовия модел на здравно осигуряване в средносрочен прогнозен период.

Внимателното запознаване с разработката води до заключението, че в резултат на цялостното самостоятелно и задълбочено изследване на реално съществуващ проблем са изпълнени поставените изследователски задачи и е постигната поставената цел. Дисертацията съдържа научно-приложни приноси с безспорна значимост за усъвършенстване финансирането на здравното осигуряване нашата страна.

Приложената библиографска справка показва познаване от автора на специализираните литературни и други източници, като изданията са коректно цитирани.

4. Оценка на публикациите по дисертацията

Докторантът прилага по процедурата за защита 4 публикации, представени на научни конференции, три от които с международно участие, като всички са публикувани в сборници. Публикациите са направени в периода 2018-2020 год., те съответстват на проблематиката на дисертационния труд и са достатъчни по обем.

Публикациите са самостоятелни и очертават научно-изследователските търсения и постепенното разширяване на обхвата на изследователските интереси а докторанта при подготовката на докторската дисертация.

В своите бъдещи публикации, в които се съдържат научно-теоретични изследвания, докторантът би могъл да акцентира върху полемичното разглеждане на проблемите, освен това бих препоръчала да публикува в наши и чуждестранни специализирани издания.

5. Оценка на автореферата

Представеният автореферат е в обем от 62 страници и отразява основните съдържателни елементи от дисертационния труд, използваният инструментариум и постигнатите изследователски резултати.

Считам, че приносите, посочени в приложената справка, обективно отразяват научно-изследователските постижения в дисертационния труд.

6. Препоръки

Към така представеният за рецензиране проект на дисертационен труд и към бъдещите изследвания на докторанта си позволявам да отправя препоръка за прецизиране на термина частно осигуряване и в частност частно здравно осигуряване, като свързан със

степената на пазарност на дейността и с осъществяване на осигурителната дейност от частно-правни субекти.

Позволявам си да поставя и следния въпрос:

Кои са основните проблемни аспекти при въвеждането на предложеният сценарий за подобряване финансовата устойчивост на финансовия модел на здравно осигуряване в средносрочен период в нашата страна?

ЗАКЛЮЧЕНИЕ

Дисертационният труд показва, че докторантът Теодора Петрова Христова притежава задълбочени теоретико-методически знания и способности за самостоятелни научни изследвания, както и за техния анализ и интерпретиране. Дисертационният труд съдържа научно-приложни и приложни резултати, които представляват оригинален принос в науката и отговарят на изискванията на Закона за развитие на академичния състав в Република България (ЗРАСРБ) и Правилника за неговото прилагане.

Поради гореизложеното, убедено давам своята *положителна оценка* за проведеното изследване, представено от рецензираните дисертационен труд, автореферат, постигнати резултати и приноси, и *предлагам на почитаемото научно жури да присъди образователната и научна степен ‘доктор’* на Теодора Петрова Христова – редовен докторант към катедра „Финанси“ в област на висше образование: 3. Социални, стопански и правни науки, професионално направление 3.8. Икономика, научна специалност 05.02.05. „Финанси, парично обръщение, кредит и застраховка“.

Рецензент:

София, 08.03.2021 г.

проф. д-р Иванка Данева